

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NARIŲ GRUPĖS KREIPIMASIS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS ĮSTAIGŲ ĮSTATYMO NR. I-1367 2, 27, 32 IR 33 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XIV-814 ATITIKTIES KONSTITUCIJAI

Seimas 2021 m. gruodžio 23 d. priėmė Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo Nr. I-1367 2, 27, 32 ir 33 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIVP-866(2)(1), kuriuo buvo pakeisti reikalavimai Universiteto ligoninei bei jos steigėjui, atsisakant reikalavimo, kad Universiteto ligoninė - viešoji asmens sveikatos priežiūros ir mokslo įstaiga, kartu su valstybine aukštąja mokykla valstybiniu universitetu vykdomi trijų pakopų medicinos studijas. Vietoje to buvo nurodyta, jog gali būti vykdomos medicinos ir (ar) slaugos ir akušerijos studijų kryptių medicinos ir (ar) slaugos studijų programos. Taip pat buvo nurodyta, jog Lietuvos Respublikoje gali veikti po vieną universiteto ligoninę Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje. Įstatymo įgyvendinamosiose nuostatose taip pat buvo įrašyta prievolė valstybiniais universitetams pagal kompetenciją priimti įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus. Šie sprendimai buvo priimti iš esmės siekiant vieno tikslo - įvykdyti Klaipėdos gydymo įstaigų sujungimus ir pertvarkas. Tačiau priimti sprendimai ne tik neįgyvendina norimų tikslų, tačiau galimai pažeidžia pagrindinį šalies įstatymą - Lietuvos Respublikos Konstituciją.

Seimo narių grupei kyla abejonių dėl Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo Nr. I-1367 2, 27, 32 ir 33 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIV-814 (toliau - Įstatymas) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo nuostatoms. Seimo narių grupės abejonės grindžiamos šiais argumentais:

1) Įstatymo 1 str. įtvirtinta universiteto ligoninių sistema, numatanti, kad tik Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje gali veikti universiteto ligoninės ir jų gali būti ne daugiau nei viena mieste. Pažymėtina, kad šiuo metu Vilniaus mieste yra keturios ligoninės, kurių dalininku yra Vilniaus universitetas (Vilniaus universiteto ligoninė Santaros klinikos, Vilniaus universiteto ligoninė Žalgirio klinika, Respublikinė Vilniaus universitetinė ligoninė bei Respublikinė Vilniaus psichiatrijos ligoninė), viena ligoninė Kaune, kurios dalininku yra Lietuvos Sveikatos mokslų universitetas (Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos). Taigi, Įstatymo 1 str. nustatytas ribotas universiteto ligoninių skaičius konkrečiame mieste neatitinka šiuo metu esamos universiteto ligoninių sistemos ir galimai pažeidžia universiteto ligoninių dalininkų - aukštųjų mokyklų - teisėtus lūkesčius dėl turimų teisių stabilumo. Konstitucinis Teismas daugelyje nutarimų yra pabrėžęs, kad neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas; šie konstituciniai principai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, vykdyti priimtus įsipareigojimus asmeniui (inter alia 2003 m. kovo 4 d., 2013 m. vasario 15 d., 2020 m. gruodžio 7 d. nutarimai); pagal teisėtų lūkesčių principą teisinį reguliavimą galima keisti tik laikantis iš anksto nustatytos tvarkos (inter alia 2005 m. gegužės 13 d., 2011 m. vasario 14 d., 2015 m. liepos 9 d. nutarimai); teisinio reguliavimo pataisomis negalima paneigti asmens teisėtų interesų ir teisėtų lūkesčių; neužtikrinus teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise (inter alia 2003 m. kovo 4 d., 2013 m. vasario 15 d., 2020 m. gruodžio 7 d. nutarimai).

2) Kompleksiškai vertinant Įstatymo 1 str. nustatytą universiteto ligoninių sistemą su Įstatymo 5 str. 3 d. 2 p., nustatančiu primygtinį siūlymą valstybiniais universitetams iki 2022 m. vasario 28 d. „pagal kompetenciją priimti šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus“, galima daryti vienareikšmišką išvadą, kad aukštosios mokyklos, esančios universitetų ligoninių dalininkėmis kartu su valstybe, yra verčiamos priimti sprendimus, galimai neatitinkančius jų valios. Įstatymo 3 d. 2 p. formuluojama kaip pasiūlymas valstybiniais universitetams, tačiau Įstatymo 1 str. įtvirtinta universiteto ligoninių sistema, neatsižvelgiant į šiuo metu susiklosčiusią situaciją, paneigia Įstatymo 3 d. 2 p. liberalumą ir *de facto* sukuria atitinkamą įpareigojimą aukštosios mokykloms, esančioms universitetų ligoninių dalininkėmis kartu su valstybe, priimti atitinkamus sprendimus.

Pažymėtina, kad universitetų ligoninių aukščiausiasis valdymo organas yra dalininkų

susirinkimas, iš kurių tik Sveikatos apsaugos ministerija atstovauja valstybės interesus. Aukštoji mokykla įgyvendina kitą misiją, numatytą Mokslo ir studijų įstatyme bei aukštųjų mokyklų statutuose, o jų veiklos autonomiškumo garantijos įtvirtintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 40 str. 3 d. bei Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 8 str.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 8 str. 1 d. numato, kad aukštoji mokykla turi autonomiją, apimančią akademinę, administracinę, ūkio ir finansų tvarkymo veiklą, grindžiamą savivaldos principu ir akademinė laisve. Aukštųjų mokyklų autonomija nėra absoliuti ir derinama su atskaitomybe visuomenei, steigėjams ir juridinio asmens dalyviams. Tačiau priverstinė, nemotyvuota ir objektyviai nepaaiškinama universiteto ligoninių tinklo valstybinė pertvarka nėra pagrindas paneigti aukštųjų mokyklų administracines ir ūkio tvarkymo veiklos garantijas.

Aukštųjų mokyklų autonomijos turinys išskleistas daugelyje Konstitucinio Teismo nutarimų, kaip antai 2018-06-29 nutarimu aiškiai įvardinta neginčijama aukštųjų mokyklų teisė savarankiškai spręsti strateginius klausimus, įstatymų leidėjo pareiga sudaryti prielaidas užtikrinti aukštojo mokslo kokybę, 2014-11-10 nutarime akcentuojama aukštosios mokyklos institucinė autonomija bei iš Konstitucijos kildinama ir Konstitucijos laiduojama aukštosios mokyklos akademinės bendruomenės teisė lemti sprendimus dėl aukštosios mokyklos reikalų tvarkymo. Todėl Įstatymo 1 str. bei 5 str. 3 d. 2 p. nuostatos, kuriomis siekiama priversti aukštąsias mokyklas priimti sprendimus, susijusius su veiklos kryptimis, veiklos realizavimu, studijų organizavimo pokyčiais, nuosavybės paėmimu ar kitokiu jos suvaržymu, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 40 straipsnio 3 daliai bei Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 8 straipsnio 1 daliai.

3) Įstatymo 1 str. 5 str. 3 d. 2 p. nuostatos ta apimtimi, kuria aukštosios mokyklos yra verčiamos priimti sprendimus, galimai neatitinkančius jų valios, nesuderinamos su Konstitucijos 46 str. 1 d., įtvirtinančia asmens ūkinės veiklos ir iniciatyvos laisve. Konstitucinis Teismas ne kartą yra išaiškinęs, kad asmens ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos sąvoka yra plati, ji grindžiama asmens laisve ir teise turėti nuosavybę; ši sąvoka apima teisę laisvai pasirinkti verslą, teisę laisvai sudaryti sutartis, sąžiningos konkurencijos laisvę, ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumą ir kt. <...>; asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva - tai teisiųjų galimybių visuma, sudaranti prielaidas asmeniui savarankiškai priimti jo ūkinei veiklai reikalingus sprendimus (2019-09-19 nutarimas). Konstitucinis Teismas 2018-05-24 nutarime yra pažymėjęs, kad įstatymais nustatomi ūkinės veiklos apribojimai turi atitikti Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje nustatytą imperatyvą, jog valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei; valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, turi laikytis asmens ir visuomenės interesų derinimo principo, užtikrinti ir privataus asmens (ūkinės veiklos subjekto), ir visuomenės interesus, siekti ne atskirų asmenų gerovės, bet būtent bendros tautos gerovės <...>; pagal Konstituciją riboti asmens teises ir laisves, taip pat ūkinės veiklos laisvę galima, jeigu <...> apribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo; Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta valstybės pareiga reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, suponuoją reikalavimą įstatymų leidėjui, reguliuojant šią veiklą, derinti įvairias konstitucines vertybes, inter alia saugomas pagal Konstitucijos 46, 53, 54 straipsnius: asmens ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą, sąžiningos konkurencijos laisvę, žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugą. Primygtinis siūlymas iki nustatyto termino aukštosioms mokykloms priimti sprendimus, susijusius su jų, kaip universiteto ligoninių dalininko teisėmis, akivaizdžiai pažeidžia jų teisę savarankiškai priimti jų ūkinei veiklai reikalingus sprendimus, paneigiama jų teisių ir laisvių prigimtis bei esmė, nesilaikoma konstitucinio proporcingumo principo, ignoruojama pareiga derinti Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalyje garantuojamą aukštųjų mokyklų autonomiją, tuo paneigiant šią konstitucinę vertybę.

4) Įstatymo 1 str. 5 str. 3 d. 2 p. nuostatos, verčiančios aukštąsias mokyklas prieš jų valią priimti sprendimus įgyvendinant universiteto ligoninių dalininko teises, nesiderina su Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintu nuosavybės neliečiamumo principu. Konstitucinis Teismas daugelyje nutarimų yra akcentavęs, kad tik savininkas, kaip subjektinių teisių į turtą turėtojas, turi išimtinę teisę tą turtą valdyti, naudoti ir disponuoti juo <...>. Įstatymų leidėjas negali nurodyti, kaip aukštosioms mokykloms naudotis dalininkų teisėmis vien todėl, kad „taip būtų geriau“, ar taip naudinga atskiroms valstybės institucijoms organizuojant sveikatos įstaigų reformą. Konstitucinis Teismas 2018-05-04 nutarime nurodo, kad iš Konstitucijos 23 straipsnio įstatymų leidėjui kyla pareiga nuosavybės santykius reguliuoti taip, kad nuosavybės teisės būtų saugomos ir ginamos, kad būtų užtikrintas nuosavybės neliečiamumas <...>.

Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtinti nuosavybės neliečiamumas ir apsauga inter alia reiškia, kad savininkas turi teisę su jam priklausančiu turtu atlikti bet kokius veiksmus, išskyrus uždraustus įstatymu, naudoti savo turtą ir lemti jo likimą bet koku būdu, kuriuo nepažeidžiamos kitų asmenų teisės ir laisvės <...>; įstatymų leidėjas, reguliuodamas nuosavybės teisių apsaugą, turi užtikrinti Konstitucijos ginamų ir saugomų vertybių pusiausvyrą <...>. Projekto 2 str. 2 ir 3 d. siūlomas prievartinis sprendimų priėmimas aukštųjų mokyklų, esančių universitetų ligoninių dalininkėmis, akivaizdžiai nepagrįstai riboja jų teises įgyvendinant dalininko teises universiteto ligoninėse tuo pažeidžiant Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintą nuosavybės neliečiamumo principą.

5) Įstatymo 5 str. 3 d. 1 p. nuostata ta apimtimi, kuri numato išskirtines teises Klaipėdos universitetui tapti naujai planuojamos universiteto ligoninės Klaipėdoje dalininku, galimai riboja ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumą bei konkurenciją. Nagrinėjant šią nuostatą kartu su Įstatymo 1 str. siūlomu universiteto ligoninės apibrėžimu, mažinančiu reikalavimus valstybiniam universitetui, galinčiam būti universiteto ligoninės dalininku (steigėju), akivaizdus maksimaliai ir nepateisinamai palankių sąlygų sudarymas išskirtinai vienam valstybiniam universitetui dalyvauti universiteto ligoninės steigime Klaipėdos mieste ir yra nesuderinama su Konstitucijos 46 str. 4 d. nuostata, ginančia sąžiningos konkurencijos laisvę. Konstitucinis Teismas yra akcentavęs, kad konstitucinė sąžiningos konkurencijos apsaugos garantija įpareigoja valstybės valdžios, savivaldybių institucijas teisinėmis priemonėmis užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę (inter alia 2003 m. kovo 17 d., 2004 m. sausio 26 d., 2009 m. kovo 2 d. nutarimai); įstatymų leidėjas įstatymais turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų užtikrinta sąžiningos konkurencijos laisvė ir numatytos priemonės jai apsaugoti (2003 m. kovo 17 d., 2004 m. sausio 26 d. nutarimai); konstitucinė sąžiningos konkurencijos apsaugos garantija reiškia inter alia draudimą ūkinę veiklą reguliuojančioms valstybės valdžios, savivaldybių institucijoms priimti sprendimus, iškreipiančius ar galinčius iškreipti sąžiningą konkurenciją (2004 m. sausio 26 d. nutarimas); negalima įstatymu suteikti ūkio subjektui išimtinių teisių veikti kurioje nors ūkio srityje (inter alia 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarimas). Įstatymo 5 str. 3 d. 1 p. iškreipiama sąžininga konkurencija tarp aukštųjų mokyklų dalyvauti universiteto ligoninės veikloje ir dėl to galimai pažeidžiama Konstitucijos 46 str. 4 d.

6) Įstatymo 5 str. 3 d. 1 p. nuostata ta apimtimi, kuri sudaro išskirtinius ir aiškaus pagrindo neturinčius apribojimus kitoms valstybinėms aukštosios mokykloms, atitinkančioms keliamus reikalavimus, būti universiteto ligoninės dalininku (steigėju), nesiderina su Konstitucijos 46 str. 3 d. reikalavimu „Valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei“. Pabrėžtina, Konstitucinis Teismas 2018 m. gegužės 24 d. nutarime yra pažymėjęs, kad valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, turi laikytis asmens ir visuomenės interesų derinimo principo, užtikrinti ir privataus asmens (ūkinės veiklos subjekto), ir visuomenės interesus, siekti ne atskirų asmenų gerovės, bet būtent bendros tautos gerovės.

Atsižvelgiant į išdėstytą, prašome ištirti ar:

- teisinės valstybės principui neprieštarauja Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo Nr. I-1367 2, 27, 32 ir 33 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIV-814 1 straipsnis tiek, kiek jame nustatytas ribotas universiteto ligoninių skaičius konkrečiame mieste;
- Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio 1 ir dalims, 40 straipsnio 3 daliai, Konstitucijos 46 straipsnio 1 ir 3 dalims bei Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 8 straipsnio 1 daliai neprieštarauja Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo Nr. I-1367 2, 27, 32 ir 33 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIV-814 1 straipsnis bei 5 straipsnio 3 dalies 2 punktą tiek, kiek aukštosios mokyklos, esančios universiteto ligoninių dalininkėmis kartu su valstybe, yra verčiamos priimti sprendimus, galimai neatitinkančius jų valios;
- Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnio 3 ir 4 dalims neprieštarauja Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo Nr. I-1367 2, 27, 32 ir 33 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIV-814 5 straipsnio 3 dalies 1 punktą tiek, kiek numato išskirtines teises konkrečiam universitetui tapti naujai planuojamos universiteto ligoninės Klaipėdoje dalininku.

(1)<https://e-seimas.Irs.lt/portal/leqalAct/lt/TAP/42332560583211ecacf0d54306d0ca27>

Seimo nariai:
Aurelijus Veryga

Dainius Gaižauskas
Ligita Girskienė
Stasys Tumėnas
Dainius Kepenis
Juozas Varžgalys
Deividas Labanavičius
Guoda Burokienė
Jonas Jarutis
Eugenijus Jovaiša
Giedrius Surplys
Algimantas Dumbrava
Gintautas Kindurys
Robertas Šarknickas
Rimantė Šalaševičiūtė
Antanas Vinkus
Arvydas Nekrošius
Aušrinė Norkienė
Remigijus Žemaitaitis
Asta Kubilienė
Ieva Kačinskaitė-Urbonienė
Vaida Giraitytė-Juškevičienė
Artūras Žukauskas
Kęstutis Mažeika
Zigmantas Balčytis
Rita Tamašunienė
Česlav Olševski
Beata Petkevič
Algirdas Butkevičius
Andrius Palionis
Jonas Pinskus

TVIRTINU 31 Seimo narių parašus
Lietuvos Respublikos
Seimo Pirmininkė
Viktorija ČMILYTĖ-NIELSEN
2022-02-03